

Tas Latweefchu draugs.

1839. 6 Juhli.

27ta lappa.

J a u n a s s i n n a s.

Is Petersburges. Zeem kôhpmanneem un fabrikanteem, kas scho gaddu sawu prezzu prohwes (Luhko 25tâ lappâ) Peterburgê bija salikkuschi, leels gohds notizzis. Zo augsti zeenigi Keiseri ne ween winnu prezzes pahrraudsija, ar winneem farunnajahs un no winneem pirke, bet par pabeigu winnus 11tâ Juhni arri us sawu dahrsa pilli Petermuischu likke aizinacht us meelastu. Luhk', tur nu sanahje lihds 500 wihri, un tē kôhpâ ar mihteem Keisereem un winnu raddeem Deewa dahwanas preezigi baudija, dohmadami us Salamanna wahrdeem (Sakk. 16, 15.), kas salka: "Rad Fehnina waigâ laipniba spihd, tas ire dshwiba." — Pehz maltites Keisers ar saweem pascheem ratteem sawus weefus wiffus likke zaur to leelu dahrsu braukt feeretees un us wakkaru pats ar winneem gahje kummedinu raudsicht.

Is Wladimir gubbermentes, dsilkâ Kreemu semmê. Tai aprinfa, ko sawz Schuja, irr labbi leels zeems, ar wahrdu: Iwanowo; tur 13tâ Mai zaur sawschu neapdohmibu ugguns nahje wattâ, un aherumâ zaur leelu wehju tik warreni auge, ka wairs zerribas ne bija, to apdsehst. Nodogge pa wiffam 65 akminu nammi un 299 kôhku nammi, kas zitti semneekem peederreja, zitti kôhpmanneem; zitti bija mahjas, un zitti fabriku ehkas. Leefmas plohsijahs tik neganti, ka par nelaimi arri wehl ohtram zeemam usnahje, kas turpat tuhwmâ, un ko sawz: Ikonikow. Tur nodogge 106 semneeku mahjas un 3 fabriku nammi. — Zo skahdi, kas pirmâ zeemâ notikke, warr rehkinacht us pusspeektu millionu rubtu, un to, kas ohtrâ zeemâ, us 216 tuhkstosch rubteem. Weens wihrs un weena seewa pee schi ugguns grehka sawu gallu atradde un weena semneeka meita sawu garru islaide, istruhkdamees tahs warrenas leefmas eeraudsicht. Waldineeki jau salkuschu gahdacht, to pirmu, pa wiffam isposhtitu zeemu no jauna usbuhweht.

Is Wahzsemmes. Tur ne fenn no jauna sahje usteift mahzibu, kâ augku kôhkus tihriht no teem tahrpeem, kas winnus pohsta. Ze juns irr schi mahziba, kaut gan paschi wehl ne sinuam, woi lihds, woi ne lihds. — Taisi fahrnu no salkas seepes, nemm woi knitti, woi salku kuschki, woi tschuppi lupatu, bahs' to us fahrti, eemehrz' fahrnâ un mekle sarrus itt kâ nomasgacht; jo tik kâ tahrpus aistiksi, schee nosprahgs. Simts kôhkus us tahdu wihsi lehti

turrefi tihrus, ja tif ne behdafi, seepes ikneddet par 4 kapeiſu fudr. tehreht un ifdeen' puffstundu ar ſcho darbu puhletees.

Is Deenas=Widdus Amerikas. Ra Deews arri taggad brihſcham ſemmi tannis mallâs radda, fur ta wehl ne bija, to gan labbi warr mahzitees no tahs grahmatas, fo ne fenn gudrs Spaneru kugga-kapteins ſaweem preekſchneekeem irr rakſtijis, teem iſtathſtidams, fo pats, lihds ar ſaweem kugga laudim, us juhras irr peedſihwojis. Wiſſch rakſta tâ: "Zimâ Zanwar rihta agrumâ mehs us ſawu kuggi ſklaidri nomannijam, ka ſemme juhras dibbenâ pahri reiſes ſtipri trihzeja. — Wehſſch pa wiſſam bija noſtahjees un gaisſ tif lohſi karſts, itt kâ taiſitohs us pehrkonu. Us wakkaru wehſſch atkal lehniſam ſahze puhſt un muhs dſinne diwas juhdses us preekſchu. Ap pulkſten 7 mehs us reiſ eeraudſijam, ka brihnum' leels afmina kalns is juhras ſteepahs ah râ, un labbâ augumâ audſis, pahſchſchlahs diwâs dallâs, no kurrâhm weena druſzin us ſeemela puffi lohzijahs, un ohtra gan ne bija tif garra, bet pa appakſchpuffi reſnaka. Abbi kalni, arri weens no ohtra atſchſihruſchees, bes mitteſchanas auge, un ne zil ilgi, tad wehl diwi zitti leeli kalni, pirmeem tuhwmâ, nahze gaismâ. Schahs jaunâs fallas juhrâ — kâ mehs rehſinajam — wiſſas iſchetrâs kohpâ gan lihds 9 Enlenderu juhdses no ſeemela puffes ſteepjahs us deenas-widdu, un atrohdahs paſchâ leelâ juhrâ ſtarp Amerikas un Aſſias, 60 juhdses tahſ no Spaneru=Amerikas mallas, no ta ohſta, kam wahrds: Walpavehſo. Makti mehs eeraudſijam, ka no ſchahm fallahm leesmas ſittahs us augſchu. Ohtrâ deenâ mehs no tahluma pehz kuggineeku wiſſes ar ſihſereem fallu wiregallu mehrojâ un atraddam, ka tas 400 pehdas bija augſtaks pahr juhru. Arri diwi zitti kuggi, garram eedami, ſchahs fallas redſejuschi un jau zits leels kuggis tiſſchi gahjis turp, zil ween warroht, tahs pahrraudſiht un ismekleht."

Râ appinus fargaht no tahm ſawadahm muſchahm, ſas winnus pohſta.

Zâ patt, kâ drihſ katram kohkam un dehſtam woi kahds putns woi tahrys par eenaidneeku, tâ pee appineem wiſſwairak kahda ſawada ſorte muſchu jeb maſſatu leelu ſkâhdi padarra, teem ne ween lappas, bet arri ſeedus noehdohſt. Weens prahtigs ſemmturris Wahzſemmê, ſas leels appinu dahſneeks, tas ar behdahm to ſkâhdi apzerredams, ſas winnam ikno-gaddâ zaur ſchahm muſchahm notikke, mekleja dabbuht ſklaidru tulku, kâ iſſten ar tahm effohſt, un atradde, ka tahs ar ween papreekſch un wiſſbeesaki, teem dehſteem usmettâhs, kam wehl tahs wezzas kahrtis jeb maikſtes. Wehl wairak ſcho leetu pahrdohmajis, wiſſch beidſohſt pee wezzahm kahrtim ſchſirbâs un iſkaltuſchas miſas ſtarpâ leelâ pulkâ ſcho muſchu pantus un kâhpurus usgahje, ſas pahr ſeemu tur bijuſchi, nu ar ſiltu pawaffaras laizinu atdſihwoja un pahr appineem iſpleſchahs. Tad winnam prahtâ nahze, ikatrâ pawaffarâ, pirms appinus apmeete, tahs wezzas kahrtis labbi noſwillinahſt, lai muſchu perrekſti eet pohſtâ. Un raug, ſas winnam arri teefſcham isdewahs; jo nu, kamehr jau iſchetrâs gaddds tif ar apſwilluſchahm

maifstehm fawus appinus apmeete, wifs winna dahrs irr tihrs no schahm ne-
gantahm muschahm. Cefahkumâ gan wehl no kaimineem zittas atskrehje, bet
ar katru gaddu jo rettaki; jo kaimini to paschu gudribu drihs no winna mahzi-
jahs, un taggad winnam par to labbu un derrigu padohmu gauschi pateiz. —
Redseet, draugi, woi naw jauka leeta, kad arri semneeki eeraddinajahs, to labbi
pahrdohmaht, fo winni useet, fawu semmi un dahrsu kohpdami, un kad arri
scho un to isprohwe paschi! — jo tâ gan daschreis labba un derriga mahziba
atlezz, fo eefsch grahmatahm muhscham wehl ne usgahje, un fo tif tahds zil-
weks warr atrast, kam pascham faws semmes stuhris un kas arri pats ar ap-
dohmu to kohpj. (G. E.)

Tahs ihfas sirnas par muhsu pasauli jeb semmi 32trais gabbals.

Pee Sakschu wakkara-seemeta rohbescheem eefahkabs Annoweraneru
Lehnika semme un welkabs no turrenes lihds tahs Wahzsemmes juhvas, fo
par Seemeta-juhru faju. Winnai us rihta-seemeta rohbescheem Elbes-strauwe,
kas schinni patre juhra, wairak ne fâ simts juhdsu nofkrehjusti, eegahschahs.
Gan drihs widdû zauri zaur scho semmi Wehsera, un tuwu pee wakkara-mal-
las Emfe tekk un tanni paschâ juhra eeteck. Rihta-deenas-widdus puffed wee-
na dalka no teem Uhrz-kalneem, kurren es jau, par Pruhfschu Wahzsemmi
runnadams, peeminnejis. Zee paschi 14 juhdses garumâ un 3 lihds 7 juhdses
plafchumâ buhdami, pahr daschu walstu rohbescheem pahri steepjahs. Annowe-
raneru semme winni wissu wairak. Wissa schi kalnu-semme mesch, un tâ, fa
wissu wairak preeschu un egu mesch. Gais schè nemihligs un arri waffaras
laikâ tahds wehfs, fa daschi, kas schè dshwo, paschâ waffaras widdû krafnes
kurrina. Labbibu schè pat zittu ne kahdu ne audsina, fâ tif druffu ausas. Bet
labba lohpu audsinaschana, tapehz, fa eeleijâs starp kalneem brangas plawas un
gannibas. Kalnu eefschâs dauds sudraba un arri labba dselse un swins. Lau-
dis, kas schè miht, un kurren skaits pahr wisseem Uhrz-kalneem 60,000, un An-
noweru dalkâ 28,000, wissu wairak maifi pelnabs, kalnu eefschâs sidrabu un zit-
tas leetas iszirdami, un fo iszirtusch, fawaddes kehfdôs kausedami. Bet tad tu
gan dohma, winni baggati buhs. — Ko winni iszehrt un kause, tas winneem ne
peederr. Winni tif fâ algahdschi par makfu strahda. Tas angstakais kalus
schinnis kalndôs irr tas Brokkena jeb Blokka-kalns. Par scho kalnu Wahz-
semneekem weena wezza pasalka. Fa irr schi: Iggadda weenâ nakti, fo par
Walpurgas nakti faju, no mallu mallahm ragganas us abscheem jahschu par
gaisu us Blokka-kalna gallu atskreijohht, un schè ar fawu fungu, to wellu, dan-
zojohht. Kas dumfsch, tas dohma, fa tas teefa, bet kam gaisch prahts, tas sinna,
fa tahda pasalka irr pasalka, neeks un melli. — Annoweraneru semmes seemeta
dalka, wairak ne fâ puffed no wiffas walstes, irr klaja. Weetahm schè nu gan
labba maifes semme; bet weetahm arri brihnum leeli purri un leelas fillas. Schè
nu gan mas aug, un laudis tâ luhko zauri tift, fa grikkus audsina, kas smil-

ſchainâ ſemmê gan aug, un pulku bittes turra. — Wiſſas ſchahs walſtes leelums irr 700 lauka juhdses un ſauſchu ſkaits $1\frac{1}{2}$ millionu, no kurreem leelafais pulks pee Luttera tizzibas peederr. — Pirmais pilſſehts Annower. Schè Fehninfch pats un 24,000 ſauſchu dſihwo. Weens zits wehrâ leekams pilſſehts, tapeh; ka tur leela ſtudentu-ſkoha, irr Gettingena, ar 11,500, un wehl weens, kurram wahrds Lineburga, ar 13,000 eedſihwotajeem. — Pee Lineburgas klahru bedre, kas 50 pehdu dſikka un kur ſahls-uhdens iswerd. Scho ſahls-uhdeni ar leelu pumpi ispumpe, un Fehkds, kas ihpaſchi us to taiſiti, tik ilgi wahra, kamehr uhdens tà nowahrijees, ka tik ſahls ween pakkat paleek. Scho ſahli, ko par Lineburgeras ſahls ſauz, kâ lohti labbu teiz; tapeh; ka to lohti baggati dabbu, jo ſakka, ka ikdeenas wairak ne kâ puſſzettorta ſimts muzzu iswahra, tapeh; arri ifgadda dauds tuhkſtoſch muzzu us zittahm ſemnehm aiswedd. — Arri ja peeminn, ka pee ſcha pilſſehta weena brihnum leela filla. To par Lineburgeras fillu noſauz. — Schahs ſemmes deenas-widdus puſſè Braunſchweigeru erzoga walſte, kas zittur eekſchâ, zittur arri zauri ſteepjahs. Schi walſte irr 70 lauka juhdsu leela. Eedſihwotaju winnai 255,000. Schè arri gan drihs wiſſi pee muhſu tizzibas peederr. Arri ta irr ſeemeta puſſè klaja, bet zittur kalnaina, un arri ſchè tee Uhrz-kalni. Za klaja ſemme labba ſemme. — Pirmais pilſſehts irr Braunſchweiga ar 37,000 zilwekeem, erzoga dſihwes-weeta. 1534tâ gaddâ weens namneeks ſchinnî pilſſehtâ, Girgens wahr-dâ, rattinus taiſiht isdohmaja. Preekſchlaikâ ne ſinnaja zittadi wehrpt, kâ tik ar Fedru jeb wahrpſtu. — Weens maſs pilſſehts ſchinnî ſemmê, kam wahrds Blankenburga, kas tapeh; wehrâ leekams, ka ne taht no ta paſcha akminu kalnâ diwi brihniſchligas allas, kurreu deht dauds kungu, kas reiſo, us ſcho pilſſehtinu atnahk. Schahs abbas allas ſauz: weenu par Baumana-, ohtru par Biſlas=allu. Baumana=alla wairak ne kâ 300 ſohlu dſikka jeb garra. Abbas allas irr wirſpuſſè pilnas ar tahdeem akminu ſtohbrem, kas iſſfattahs kâ ſeemas-laikâ torri jeb leddtekkas. Weena no ſcheem, kas Baumana=allâ, 7 pehdu garra un 1 pehdu reſna, un kad pee tahs ar kahdu akmini peefitt, tad ta kâ leels pulkſtens ſkann. Schohs akminus, kas tahdi ſtohbaini, un kurreus arri daſchâs zittâs akminu allâs, kaut arri ne tahdâ pulkâ un leelumâ atrohd, ſauz par trop-akmineem, tas irr, par pillenu-akmineem. Schè taiſahs, kad uhdens, kas pilns ar kakkî, pill un pilloht ſabeſojahs.g.

M i h ſ I a.

Es trihs zauras neddelas,
Deenas tà, kâ nakſninas,
Re-ehdis un nedſehris,

Somehr labbi usaudſis,
Sawu nammu ſalaufſi's,
Tad pee mahtes peeffrehtis.

Ettn.

Brihw drikket. No juhrmallas-gubbernementu augſtas walbiſchanas puſſes:

Dr. C. E. Napierſky.